

מעדני כהן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א



שנה ב' • גליין 54

שבת שובה ויום הכיפורים תשפ"א

בענין חולה שכדי להתענות צריך לבדוק עצמו בבדיקת דם האם מותר לעשותו ביו"כ כדי שיוכל להתענות

יבואר דלשיטת הר"ן עדיף לעבור באיסור חמור מכמה חצי שיעור

והנה בפשוטו מבואר בר"ן דב' כויתים נבילה חמירי מאיסור שחיטה בשבת אבל אם אינו צריך לאכול אלא ב' חצאי שיעור של נבילה אפשר דלא חמירי כולי האי שיהא עדיף לשחוט בשבת, וכן דקדק בדבריו באפיקי ים (ח"ב סימן ל"ב), ורצה לחדש לפ"ז שאם אין צריך להחולה אלא מרק של נבילה שאין בו אלא איסור של טעם כעיקר, אפי' אי ס"ל דטע"כ אסור מן התורה מ"מ כיון שאין בו מלקות לא עדיף מב' ח"ש נבילה שאסור לשחוט בשבת בשבילו דאיסור שחיטה בשבת חמירי מיניה, ה"נ טעם כעיקר לא חמירי איסורו כשני כוית נבילה, ולהכי אסור לשחוט בשבת כדי להאכילו מרק שחוטא. ויעניין שם שכתב בשם ספר גבעות עולם וכן הורה הגאון ר' שמוחה זליג מבריסק והסכים לזה הגר"ח דאסור לשחוט בשבת במקום שהחולה אינו צריך אלא מרק של בשר נבילה, וכתבו הטעם משום דמאחר ונחלקו הראשונים אי טעם כעיקר דאורייתא או דרבנן נהי דכתב השו"ע (יו"ד סימן צ"ח) דטעם כעיקר אסור מן התורה ומחמירין בספקיא, מ"מ לא כתב אלא לחומרא אבל צריך לחוש לדעת הסוברים דטע"כ אינו אסור אלא מדרבנן, ולהכי בנידון דידן שהחולה אינו צריך אלא למרק של נבילה אסור לשחוט בשבילו בשבת שהרי אי אינו אסור אלא מדרבנן פשוט שאסור לשחוט בשבילו להצילו מאיסור דרבנן ולהכי בזה חיישינן להני ראשונים דס"ל דאינו אסור אלא מדרבנן. ומבואר בדבריהם שאם היה אסור מן התורה היה צריך לשחוט בשבילו החולה להצילו מאיסור טע"כ אפי' שאין בו מלקות לכו"ע, כל שאין בתערובתו כוית בכדי אכילת פרס, וצ"ע דמלשונן של הר"ן משמע שדווקא ב' כויתים איסור חמירי מאיסור כרת אבל ב' חצאי שיעור או ב' כוית נבילה לא חמירי כולי האי וצ"ע.

יבואר מש"כ במג"א דאכילת ב' חצאי שיעור חמירי טפי מחילול שבת

אמנם במגן אברהם (סימן שכ"ח ס"ק ט') כתב על מש"כ שם בשו"ע שמוותר לשחוט בשבת במקום שבלא שחיטה יאכל החולה נבילה, וכתב וז"ל 'אבל הר"ן כתב הטעם דבנבילה עובר על כל כוית ממנה, ובפחות מכוית אינא נמי איסור דאורייתא אף על פי שאין בו מלקות והוי הרבה לאוין וחמירי מלאו א' דשבת' עכ"ל, ומבואר בדבריו דגם במקום שאינו צריך לאכול אלא ב' חצאי שיעור ג"כ חמירי טפי משחיטה בשבת, ודלא כמש"כ דמלשונן של הר"ן משמע דרק במקום שצריך לאכול ב' כויתים חמירי טפי וע"כ דהמג"א ס"ל דכוונת הר"ן דגם בזה חמירי טפי וצ"ע. ובספר אפיקי ים שם הקשה קושא גדולה על המג"א דהנה איתא בכריתות (דף י"ג) 'התירו לה לעובר להאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה', והיינו כשאין המעוברת צריכה אלא פחות מכשיעור אין מאכילין אותה אלא פחות מכשיעור, וכן כתב בשו"ע (סי' תרי"ח ס"ו) וז"ל 'כשמאכילין את העוברת או את החולה מאכילין אותם מעט מעט כדי שלא יצטרף לשיעור', עכ"ל, ולכאורה למש"כ המג"א דאכילת ב' חצאי שיעור חמירי מאיסור כרת אחד א"כ היה עדיף שיאכל החולה כוית בבת אחת שהוא איסור חמור שהיבים עליו כרת מאשר שיאכל ב' חצאי שיעור אפי' שאין בו כרת מ"מ כשאוכלו בב' פעמים קעביד תרי איסורי וכשאוכלו בבת אחת לא עביד אלא חד איסור, ומוכרח מזה דתרי חצאי שיעור קילי טפי מחד איסורי שיש בו כרת ונשאר בקושיא.

מ"ז ע"א כהן גדול וניזר שפגעו במת מצוה ר"א אומר יטמא כהן גדול ואל יטמא נזיר, וחכמים אומרים יטמא נזיר ואל יטמא כהן גדול משום דקדושתו של כהן גדול קדושת עולם והרי נזיר שטיפה עצמו כתב הרמב"ם בפ"ה מנזירות ה"ב ד' דלקה ארבע מלקות משום לא יחל ולא יבוא ולא יטמא וכל תאחר וכהן אין אלא לאו גרידא וא"כ אפי' שכהן שגדול שנטמא איסורו חמור יותר מ"מ כיון שניזר עובר בכמה איסורים לסברת הר"ן דכמה איסורים חמירי מאיסור אחד חמור א"כ היה לו לכהן גדול לטמאות עצמו ולא הניזר דעובר בכמה איסורים, וכתב ליישב דמה שכתב הר"ן אינו אלא בעובר בכמה לאוין בזה אחר זה אבל בעובר במעשה אחד כהיה דנזיר אינו חמור יותר מאיסור חמור אלא שכתב שאין בתירוץ זה כדי שביעה. ויעניין בקובץ הערות סימן ח' שכתב וז"ל ולדעת תוס' יבמות דף ג' ע"ב דס"ל דעשה דוחה שני ל"ת, ומ"מ ל"ת שיש בה כרת אינה נדחית מפני עשה, ועל כרחך דל"ת שיש בה כרת חמירא יותר משני ל"ת, והר"ן שיליה יומא [ד'] ע"ב מדפי הר"ף ד"ה וגרסין בגמ' כתב דמשו"ה שוחטין לחולה בשבת ואין מאכילין אותו נבילה המונעת, משום דבנבילה יעבור על כל זית זית, ושחיטה אינה אלא פעם אחד, ומוכח מדבריו דשני לאוין חמורין מאיסור סקילה, ושואם גם הר"ן ס"ל דעשה אינו דוחה שני ל"ת, עכ"ל, והנה לסברת השער המלך הנ"ל התוס' לא פליגי על הר"ן בזה דהר"ן לא אמר את דבריו אלא בעובר בכמה מעשים אבל מעשה אחד שיש עליו כמה לאוין לא חמירי מאיסור כרת ופשוט.

והכי נמי כיון דאינו אלא במעשה אחד של הכנסת המזרק לתוך הוריד אפי' שיוצא כמה טיפות דם מכל מקום אינו חשיב אלא כמעשה אחד שעובר בו כמה איסורים אפי' שיש לומר שעל ידי מעשיו נעשה כמה מעשים אבל כל שאינו עובר על מצוות ד' כמה פעמים הרי הוא קל יותר. אבל אפשר לומר עוד דאפי' שהטפה הראשונה חשיב צריכה לגופה אבל שאר הטיפות אינן צריכות לגופה ולכן אין איסורן אלא מדרבנן וא"כ בוודאי קיל מאכילת פחות מכשיעור.

בענין חולה סוכר שכדי להתענות ביו"כ צריך לבדוק עצמו בכל כמה שעות בדיקת דם לדעת האם הסוכר לא ירד ואם לא יבדוק עצמו צריך לאכול מספק פקוח נפש האם מותר לבדוק עצמו כדי להתענות ביו"כ.

וכן מי שיוכל להתענות על ידי הכנסת נוזלים לגופו על ידי אינפוזיה וצריך להכניסו ביו"כ יוש בזה משום חבלה האם מותר לעשותו ביו"כ כדי שיוכל להתענות.

הנה אמרו בגמ' ביומא (דף פ"ג.) תנו רבנן מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל, טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה טבל ושביעית שביעית טבל ותרומה תנאי היא דתניא מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה בן תימא אומר תרומה ולא טבל, אמר רבה היכא דאפשר בחולין דכולי עלמא לא פליגי דמתקנין ליה ומספיקין ליה כי פליגי בדלא אפשר בחולין מר סבר טבל חמור ומר סבר תרומה חמורה, מר סבר טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן ומר סבר תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקוניה, ע"כ.

ומבואר דבכל פקוח נפש צריך לעשות האיסור הקל תחלה ואם אי אפשר באיסור קל עושין האיסור החמור, ויל"ע בגד"ז מהו האיסור הקל יותר דהנה גם הוצאת דם הוא איסור תורה של חייבי כריתות וגם אכילה ביו"כ הוא איסור תורה של חייבי כריתות. אבל מכל מקום במקום שאין צריך לאכול אלא פחות מכשיעור הרי הוצאת דם יש בו איסור תורה של כרת, ואכילה אם יכול לאכול פחות מכשיעור הרי הוא אסור מן התורה בלא כרת וקיל יותר, ולכאורה עדיף שיאכל פחות מכשיעור מאשר יוציא דם ביו"כ שהוא איסור תורה.¹

שיטת הר"ן עדיף לעבור על איסור חמור ולא לעבור כמה איסורים קלים

אכן נראה שאם יעבור באיסור הוצאת דם יוכל להתענות ולא לאכול הרבה פעמים פחות מכשיעור אפשר דבזה עדיף שיכניס נוזלים בגופו אפי' שיוצא דם, מאשר שיאכל כמה פעמים חצי שיעור, וכמש"כ הר"ן בפרק יום הכיפורים (דף ד': מדפי הר"ף) וז"ל 'ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל תחלה, כלומר שאם יש שני איסורין לפנינו הא' איסור לאו כגון נבילה והאחד איסור כרת מאכילין אותו איסור לאו וכן הדין בכל חולה, ונשאל האב"ד וז"ל בלשון הזה אם היה חולה שיש בו סכנה וצריך לשחוט לו תרנגולת למה לא נאמר לנכרי שינחור לו ונאכילנו הנבילה שאין בה אלא איסור לאו ולא נשחוט ונדחה שבת שיש בה איסור סקילה, ויעניין שם בר"ן מש"כ בשם הראב"ד ומה שהשיג עליו בזה.

ושוב כתב שם וז"ל 'אבל נ"ל דלגבי חולה אין איסור נבילה קל מאיסור שבת דנהי דנבילה איסור לאו ושבת איסור סקילה, איכא חומרא אחרתא נבילה לפי שהאוכלה עובר בלאו על כל זית זית שבה כדאמרין בגמ' נזיר (דף מ"ב.) נזיר שהיה שותה יין אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת, אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה, וחד לאו הוא דאיכא, דמעשה שבת מותרין דק"ל בגמ' ב"ק (דף ע"א.) היא קודש ואין מעשיה קודש, ומש"ה לאוין הרבה דנבילה לא מיקרי איסור קל לגבי חד לאו דשבת ואף על גב דהוי איסור סקילה,² עכ"ל.

¹ הנה בענין הוצאת דם בשבת ויו"כ כשאנו צריך לדם הרי הוא פטור או משום מקלקל בחבורה או משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה אבל בזה שצריך להכניס האנפוזיה צריך לדם כדי לדעת את מקום הוריד ואפשר דחשיב כצריכה לגופה והעידו כן בשם מרן החו"א ועיין גם שו"ת ציץ אליעזר ח"א דף קל"ז ט"ז דף ע"ו וז"ל דף קה ע"ש בשם הגרש"ז אויערבך וז"ל אך כבר העיר מרן הגרש"ז וז"ל ממש' המ"א סי' שכח ס"ק מא והלבוש שם דקילוח חלב מאשה להציל מרוח רעה חשיב משאצ"ל ע"ש במ"ב ס"ק ק"ג וכן כתב שם הפמ"ג בחולב ע"ג קרקע כדי שיראה התינוק וירצה לניקק ע"ש בשעת צ"ס ס"ק פא וזה"נ גם כאן מוסתבר דחשיב כמו ע"ג קרקע.

² והא דמשמע בכתובות דף ה' ע"ב שדם בתולים חשיב כצריך לגופה יתכן דהוא מפני שגם לאחר שכבר יצא הדם עדיין רוצה לראות או להראות אם זה דם ציפור או דם בתולים משא"כ הכא ועיין גם בחי הר"ן שבת לשאל את החכם על דם נדה חשיב כצריכה לגופה וגם על המ"א הנ"ל כבר תמחו מאד בתו"ש ובניירות שמשון יעו"ש.

יבואר אם סברת הר"ן אינו אלא בעושה כמה מעשה עבירה או גם בעושה מעשה אחד

שיש בו כמה לאוין

ושמעתי שהעיר בזה הגאון האדיר ר' אברהם גנחובסקי וז"ל שהרי הרמב"ם כתב בפרק ח' משבת ה"ז שהחובל חייב משום מפרק וחייב כגוררת, ובמגיד משנה שם כתב שלחראשונים שהחובל חייב משום נטילת נטמה אינו צריך כגוררת ובמ"ב סימן שט"ז ס"ק כ"ה כתב דשיעורו בכל שהוא, א"כ בכל שחיטה הרי עובר בכל טיפת דם באיסור תורה ולמה נחשב שאינו עובר אלא באיסור אחד.

ואפשר דכיון שאינו עושהו אלא במעשה אחד אינו חושב ככמה עבירות נגד אכילת איסור כמש"כ השער המלך פרק י"ד ממאכלות אסורות הלכה י"ז הקשה על הר"ן מהא דאמרו במשנה נזיר דף

יבואר סברת המל"מ והא"מ דאיסור שאינו עומד להצלתו אלא למנעו מאיסור לא אמרין חטא כדי שיוזה חברך

והנה בעיקר הדבר אם מותר לעשות איסור של הוצאת דם כדי שלא לעבור על כמה איסורי חצי שיעור הנה הא דאמרו שצריך לעבור הקל הקל תחלה אינו אלא ביכול להציל עצמו באחד משני מאכלים ובוה צריך להציל עצמו באיסור הקל אבל בזה הרי הצלתו אינו אלא באכילה אלא שיכול למנוע לעשות הצלתו בעבירה חמורה על ידי שיעשה מעשה שימנע ממנו לעבור עבירה חמורה יותר אבל אין הבדיקה נעשה כהצלה אלא למנוע האכילה ובוה אפשר דלא אמרין הקל הקל תחלה.

הנה בשו"ת אבני מילואים (סי' י"ח) כתב בעניין מי שיש בידו טבל ותרומה שנחלקו חכמים אם יאכל הטבל או התרומה וכתב שם וז"ל והרב בעל משנה למלך בספרו פרשת דרכים [דרוש י"ט] הקשה למה לא נעשה תיקון אחר להנצל מאיסור טבל ומאיסור תרומה והוא שיתקן ויפריש התרומה ויחזור ויערב אותה עם החולין והשתא ליכא איסור תורה כלל דהא מוה"ת חד בתרי בטל כדכתיב אחרי רבים להטות ומה גם מין במינו, וכת"א אין מבטלין איסור לכתחלה, לא מבעי' לסברת הראשונים [רשב"א ו"ר חולין צה, ב] דאין מבטלין איסור לכתחלה אינו אלא מדרבנן אלא אפי' למ"ד מדאורייתא פשיטא דאינו אלא איסורא בעלמא ואפי' לאו ליכא וא"כ מוטב שנעבור איסור זה דאין מבטלין איסור לכתחילה ממה שיעבור החולה איסור שהוא במיתה בידי שמים.

וכ"ת דאיסור הטבל או התרומה עובר החולה ואיסור דאין מבטלין אנו עושין, שהרי אנו שוחטין לחולה בשבת כדי שלא יאכל נבילה הרי דאין חילוק בין אם נעשה האיסור ע"י חולה או ע"י אחרים כו'.

ותירין במל"מ דלשחוט בשביל החולה אנו צריכין להתיר איסור נטילת נשמה או איסור נבילה לצורך אכילתו בזה הוא דאנו משרעין איזה איסור קל ואיזה חמור ומאכילין אותו הקל הקל, אבל הכא באיסור שאנו מבטלין אין בו צורך אכילה לחולה כלל דמאי אכפת ליה אם אנו מבטלין האיסור או לא ואף שאנו מצילין אותו מאיסור חמור מ"מ כיון שאין בו צורך אכילה לחולה לא ניתן איסור זה לדחות אף שהוא קל ומוטב שיעבור החולה על איסור חמור כיון שהוא צורך החולה ממה שנעבור אנו על איסור קל שאין בו צורך אכילה לחולה.

והדר מוה"מ לנפשיה מהא דאמר רבה היכא דאפשר בחולין לכ"ע מתקנין ומוספינן ל' והקשו פשיטא טלטול דרבנן הוא ולפמ"ש נהי דהפרשת תרומה בשבת אינו אלא מדרבנן כיון שאין בו צורך אכילה לחולה לא ניתן איסור זה לדחות דומיא דאיסור דאין מבטלין כו', ע"ש.

וכתב באבני מילואים שם וז"ל ולענ"ד נראה דבאיסור דרבנן פשיטא דאע"ג דאין בו צורך לחולה מוטב שנעבור איסור דרבנן ולא יעבור החולה איסור תורה, דבכה"ג [אומרים] לאדם חטא (אמרי') בשביל שיוזה חבריך, והא דבעי פ"ק דשבת (דף ג') [ד, א] התיירו לו לרדותו קודם שיבא לידי איסור סקילה כבר כתבו שם תוספות דהתם כיון דפשע איבעי' ל' אבל היכא דלא פשע אומרים לו לאדם כו' ע"ש, ובאיסור תורה נמי פשיטא ליה דלא אמרי' לאדם חטא כו' ואף על גב דחבירו יעשה איסור יותר חמור כיון דזה נמי יעשה איסור תורה, עכ"ל.³

יבואר ששחיטה והפרשת תרומה חשיב כהכנת האוכל ובישולו

ונראה דאע"פ ששחיטה מותרת אע"פ שיש נבילה מוכנה לאכילה ולכאורה הרי הוא עשה מלאכה כדי להצילו מאיסור אבל נראה דכל שהדרך להכין ההאכילה על ידי שחיטה לא חשיב כעושה מלאכה להצילו מאיסור אלא עושה המלאכה כדי להצילו וכן להפריש תרומה כדי לתקן האוכל הרי הוא כשחיטה אבל לבטל האיסור שאינו הכנת האוכל אלא להרויח שלא יצטרך לעבור על איסור חמור בזה ס"ל דאסור.

ולדבריו נראה דבכל מקום שאין האיסור עומד כדי להצילו לא עבדינן ליה אם איסור דאורייתא אע"פ שהוא קיל יותר ולכן להוציא דם אם הוא אסור מן התורה לא עבדינן ליה כדי להצילו מאכילה ביוה"כ אבל להכניס נזלים דרך הוריד שהוא גם אופן הצלתו בזה עדיף להצילו בהורקת נזלים דרך הוריד מאשר אכילת ח"ש כמה פעמים.

אבל אם יכול לעשות לעצמו יכול לעבור על איסור חמור כדי להציל עצמו מאיסור קל אע"פ שאין האיסור הקל עומד כדי להצילו אלא כדי למנוע מאיסור שהרי כתב הא"מ דלא אמרין חטא כדי שיוזה חברך אבל הוא עצמו יכול לעבור על הקל כדי להצילו עצמו מן החמור, וכן נראה מדברי הפמ"ג סימן שכ"ח בא"ס ס"ק ט'.

ובספר ארחות שבת בסוף חלק ג' סימן ו' כתב בשם הגרשו"א והגר"ש שנקטו שאסור לעשות מלאכה כדי לחסוך שלא יבוא לידי איסור חמור.

הערות בסדר העבודה

בעניין מה שכתב ושחטו כסדר

בשחיטת הפר אמר הפייטן 'קח מאכלת חדה ושחטו כסדר', וצריך ביאור למה אמר כסדר ומה כוונתו בזה ושמעתי ממני יקירי הרב הגאון ר' יעקב שליט"א שהרי בשחיטת התמיד אמר 'עמד וקדש וקרוץ תמיד השחור פקד למרוקו, והוא קיבל וזרק, והיינו שבהן אחר גמר השחיטה כדי שיוכל לקבל הדם והוא משום שהבהן גדול צריך לעשות את כל העבודה לכן גמר השחיטה נעשה על ידי אחר, אבל בשחיטת הפר לא צוה לאחר למרוקו שעבודה כולה אינה נעשית אלא בכהן גדול, אפי' המריקה של השחיטה וכן מדוקדק היטב במשנה ביומא (דף ל"א): 'קצו ומירק אחר שחיטה על ידו קבל את הדם וזרקו' וביומא (דף מ"ג): איתא לעניין שחיטת הפר 'שחטו וקבל במזרק את דמו' ובדף נ"ג: איתא לעניין שחיטת השעיר 'הביאו לו את השעיר שחטו וקבל במזרק את דמו' ולא כתב שמירק אחר שחיטה על ידו.

וברש"י בדף י"ב כתב שהוא משום ששחיטת התמיד בכהן אינו אלא מדרבנן לכן מירק אחר שחיטה על ידו אבל הפר שהעבודה בכהן גדול הוא מדאורייתא להכי מירק הכהן גדול השחיטה, אכן במאירי (שם ג') כתב הדקדוק שלא נאמר במשנה וכתב דהיה מירוק על ידי אחר גם בפר אלא דבשעיר לא היה צריך מירוק ע"י אחר שהיה דק יעו"ש.

עמידה לפני ד' ברה"ב וביוה"כ

ואפשר דאע"פ שירושלים חשיב לפני ד' אבל פני המלך ד' אינו אלא בשערי מזרח ובהר הבית בלבד ששם ניכר מלכותו יתברך.

והנה צ"ב הס"ד ש' לו' ח' חלפתא בצפורי ור' חנינא בן תרדיון בסיכני שחשבו שבכל מקום תוקעין בחצוצרות והרי מקרא מלא דיבר הכתוב הרעו לפני המלך ד'.

ואפשר שמאחר ור' ה"ה ויה"כ עוברין לפני ד' ככני מרון בכל מקום אנו חשובין לפני ד' ואפשר דמהאי טעמא לא נצטוו לעלות לרגל ברה"ב וביוה"כ שבהם אנו נראים לפניו גם מרחוק וכמ"ש כ"ב בשפ"א (ר"ה תרנ"א) וז"ל 'תהלים פ"א תקנו בו' בכסה ליום חגיני כי הנה בכל שלש רגלים יש מצות ראייה במקדש ובראש השנה הוא ראייה מרחוק ששל ידי השופר אמרו חז"ל כיון דלזכרון קאתי כלפנים דמי ולכן רמזו שבראש השנה הוא בחינת מרחוק ה' נראה לי ולכן ראייה זו הוא בבחינת עקידת יצחק כמו שכתוב היום בהר ה' יראה רמז לזכות לראיה מרחוק ולכן אפילו בזמן הזה שאין לנו בית המקדש ובכל רגל נחסר לנו מצות הראיה ועתה בחג של ראש השנה יש לנו גם עתה בחינת כלפנים דמי, עכ"ל. ולכן היה נראה שבר"ה תוקעין בחצוצרות בכל מקום שבכל מקום אנו לפני המלך ד' והוא בחינה יותר מאשר עמידה לפני ד' בירושלים אלא עמידה לפניו במקדש אבל חכמים אמרו שכדי לתקוע בחצוצרות צריך מקדש ממש ולא סגי מה שהקב"ה מתקרב אלינו, אבל למדין אנו מזה שבימים הקדושים האלו אנו עומדין לפני ד' ולכן התפלה מתקבל מיד כמשי"כ הרמב"ם בהלכות תשובה.

³ ובאבני מילואים הוסיף בזה והא דכופין את רבו ועושה אותו ב"ח כדי שיוכל לישא אשה כבר כתבו שם התוס' בדמיה רבה שאני ע"ש, ובעיקר הקושיא דלהדר וליבטל' הנה למ"ד דאין מבטלין איסור הוא דאורייתא ודאי דאין אומרים לו לאדם חטא באיסור דאורייתא בשביל שיוזה חבריך, וכיון שאין בתעריבות זה צורך אכילה לחולה אלא שלא יעבור איסור חמור אין אנו מצווין לעבור בשבילו, איברא למ"ד דאין מבטלין איסור אינו אלא מדרבנן יראה לענ"ד דהכא מן התורה אסור משום דאנו מזהירי על התרומה שלא נפסידנה כדכתיב ושמרתם

את משמרת תרומותי וכדתנן פ"ח דתרומות [מ"ה] ע"ש ומן התורה צריך שימור שלא נפסיד תרומה, וכ"כ הרמב"ם פ"ב מוהל' תרומות [ה"ב] ע"ש, ושכמבטל תרומה בעון חולין הרי נהפך האיסור להיותי ונעשה תרומה חולין דאורייתא רבים להטות וכמבאר וז"ל מאבד התרומה בימים כשמבטלה כרוב חולין דתו ליכא כאן תרומה והתורה אמרה ושמרתם את משמרת תרומתי, וד"ק, עכ"ל.

בענין הזכיר קרבנות של מוסף של סוכות או של ר"ה ולא אמר של שבת אם יצא

אבל בפסוקי מוסף אינו צריך להזכיר הפסוקים כלל וסגי באומר ובתורתך כתוב לאמור וכשאומר פסוקי מוסף של ר"ה ואינו מזכיר פסוקי שבת גם הוא כאומר שאין אלא פסוקים אלו בלבד גם יצא יד"ח שהרי אמר ובתורתך כתוב לאמור ומה שנראה שלא היה כוונתו אלא על מוסף של ר"ה בזה הרי כתב במ"ב שגם אם אמר פסוקים של ימים טובים אחרים לא גרע בזה וא"כ לא גרע במה שהזכיר פסוקים של ר"ה בלבד.

וביותר שהרי פסוקי ר"ה אינו אומר אע"פ שמוזכר פסוקי ראש השנה ולא גרע בזה והכי נמי לא גרע במה שהזכיר פסוקי ראש השנה ולא הזכיר פסוקי מוסף של שבת.

אכן במחצית השקל אורח חיים סימן תקצא על המגן אברהם ס"ק ב' שכתב דלא כהב"ח שאמר שלא לומר ואת מוספי ב"ה וביאר במחצית השקל כוונת הב"ח וז"ל דדוקא למנהג ספרד שאין מזכירים פסוקי קרבנות כלל, גם אין אומרים מלבד עולת החודש כו', לכן צריך לומר את מוספי לשון רבים, כדי לכלול גם מוסף של ראש חודש שהיה ג"כ קרב בראש השנה. אבל למנהג שכתב רמ"א שמוזכרים פסוקי קרבנות של ראש השנה, ושל ראש חודש נכלל במה שמסיימים הפסוק מלבד עולת החדש כו', דכל קרבנות מוספי ראש חודש היו עולות, מלבד שעיר שהיה חטאת שאין נכלל במה שאומרים מלבד עולת כו', לכן צריך לומר ושני שעירים כו', אחד של ראש השנה ואחד של ראש חודש, א"כ אין לומר מוספי, כיון שכלל בתיבת מוספי גם של ראש חודש, והתחיל לפרוט קרבנות של ראש השנה צריך לגמור ולהזכיר בפירוש קרבנות של ראש חודש, כמו בפסוקי מלכיות וזוהרות ושופרות דאין צריך להזכיר הפסוקים ואף על פי כן אם התחיל ואמר פסוק אחד צריך לומר כולם, וכמו שכתב מ"א סעיף קטן ו', עכ"ל, ומבואר שכוונת הב"ח שלא יאמר מוספי שאם אומר ומוספי ויאמר קרבנות ראש השנה ולא יאמר פסוקי ראש חודש מגרע גרע כמו בפסוקי מלכיות ולכאורה למשנ"ת לא דמי לפסוקי מלכיות שאם התחיל צריך לגמור הפסוקים וצ"ע.

בענין חיוב שמחה בראש השנה

וגם מה שכתוב בזכריה שצום הרביעי יהיו למועדים טובים אבל לא לימים טובים, שאין נקראים ימים טובים אלא אלו וצ"ע ממה שאמרו בסוף תענית לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים ואפשר שנהגוהו כיום טוב אבל אינו נקרא יום טוב וצ"ע.

ולפ"ז הרמב"ם שכתב עם שאר ימים טובים ע"כ לא נתכוון אלא לעצרת וראש השנה ומבואר באר היטב שהרמב"ם ס"ל שר"ה חייב בשמחה כשאר הרגלים שהרי כתב כיצד משמחם האנשים בבשר ויין והנשים בבגדי צבעונים והקטנים מחלקין להם קליות ואגוזים.

ונשאלתי אם לומר ב"ה הרחמן ינחילנו יום שכולו טוב ולכאורה בוודאי ראוי לומר בהרחמן שיתחילנו יום שכולו טוב שהרי גם הוא יום טוב מהימים טובים, אבל בחול המועד אינו אומר הרחמן זה, שאינו נקרא יום טוב.

ושמעתי מהגאון ר' ישראל אליהו וינטרובי צ"ל שאמר בשם קדמונים שביום טוב מאיר האור הגנוז וכמשי"ב בזה"ק אמור דף צ"ג כתב אלה מועדי י"י אשר תקראו אותם מקראי קדש אלה הם מועדי ר' יצחק פתח בראשית א ויקרא אלהים לאור יום וגו' תנינן אור דהוה בקדמיתא הוה נהיר מסייפי עלמא לסייפי עלמא כד אסתכל קודשא בריך הוא לחייבין דומינן למיקם בעלמא גניז ליה לצדיקיא לעלמא דאתי הדא הוא דכתיב וימנע מרשעים אורם וכתיב אור זרוע לצדיק ע"כ, ובחידושי הר"ם הובא בשפת אמת ראש השנה שנת תרל"ד כתב וז"ל יום טוב על שם אור הגנוז שמאיר בכל יום טוב ויש לבני ישראל הארה מוטוב הגנוז כמו שכתוב ישעיהו ס' כ' ועמך כולם צדיקים וכתבי תהלים צז יא אור זרוע לצדיק כי יש בכל איש ישראל נקודה טמונה בלב שיש לנקודה זו דביקות בה' יתברך ממש, עכ"ל, והם הנקראים יום טוב.

והתני יקירי הרה"ו ר' אפרים זאב גרבוז שליט"א הראה פנים למש"כ הרמב"ם שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים שהכוונה לעצרת ור"ה מההיא דעירובין דף מ' עמוד ב' שאמרו שם מיתבי תן חלק לשבעה וגם לשמונה רבי יהושע אומר שבעה אלו שבעה ימי פסח שמונה אלו שמונה ימי החג וכשהוא אומר **וגם לרבות עצרת וראש השנה ויום הכפורים** מאי לאו לזמן לא לברכה, ע"כ, ומבואר שעצרת ור"ה הוסיפו מיתבת וגם והוא כמשי"ב הרמב"ם עם שאר ימים טובים.

בענין אם מי שלא שמע הברכות של השופר ונתכוון לצאת בתקיעות אם יברך על תקיעות דמעות

מביט לבה"כ חשיב הפסח ויצטרך לברך שנית על התקיעות ששומע בבה"כ על סדר הברכות כמ"ש ס' ח' ס"ג ומ"מ נ"ל דא"צ לברך כמ"ש ס' תקצ"ב ס"ג, ולא דמי לציצית שב' מצות הן משא"כ הכא דכולה חדא מצוה כמ"ש הרי"ף סוף ר"ה ע"ש, עכ"ל, ומבואר מדבריו דהיו ס"ל שאם הלך בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעות היה צריך להזכיר ולברך דהליכה הוי הפסק אלא שכתב דכיו דמצוה אחת היא כיון שבירך וחילל הברכה אין ההליכה הפסק אבל אם לא בירך על תקיעות דמיושב צריך לברך על המעומד.

ויש לעיין איך יברך על תקיעות דמעות דלמה שנהגו בכל העולם לתקוע תשר"ת למלכיות ותש"ת לזכרונות ותת"ת לשופרות שהרי אינו יוצא יד"ח התקיעות לכלול עלמא וכשלמא לרב האי גאון שהכל אמת שפיר מברך על התקיעות דמעות שיוצא יד"ח בכלם אבל להרמב"ם שהוא ספק דאורייתא היכי יברך על תקיעות דמעות שאינו תוקע את כל הסדרים ואפשר דלמשנ"ת כבר במעדני כהן חלק ד' שכל התקיעות מדרבנן הם אמת שפיר מברך עליהם ולדידן אין כאן קושיא כלל שהרי מנהג העולם שתקועין תשר"ת תש"ת תת"ת למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות בוודאי יוכל לברך עליהם.

במה שנתבאר במעדני כהן גליון פרשת נצבים וילך שמי שלא אמר פסוקי מוסף של שבת אינו חוזר מושם שיוצא במה שאמר ונעשה לפניך קרבנות חובותינו ולא גרע במה שאמר פסוקים של המועד יעו"ש.

העירני הרב הגאון ר' יהודה שקול שליט"א דאפשר שאם אמר קרבנות המוספין של ר"ה ולא אמר של של שבת אפשר דגרע כמו לענין הזכרות פסוקי מלכיות וזכרונות ושופרות דאע"פ שאם אמר ובתורתך כתוב לאמור יצא מכל מקום אם אמר פסוק אחד לא יצא עד שיאמר לכה"ג פ' פסוקים והכי נמי אפשר דכיון שהזכיר פסוק של קרבן אחד צריך להזכיר את כולם.

דהנה כתב הטור אורח חיים סימן תקצא וז"ל כתב ר"ת שצריך להזכיר קרבנות המוספין בכל תפלות של מוסף שהן במקו' הקרבת המוספין ואין יוצאין במה שאומר ככתוב בתורתך ע"י משה עבדך אבל של ר"ח אין צריך להזכיר ב"ה שדי לו במה שאומר מלבד עולת החדש ומנחתה שבזה נכלל כל מוספי ר"ח העולות וכדי להזכיר גם השעיר שהוא חטאת יאמר ושני שעירין לכפר ושני תמידין כהלכתן ושאר המפרשים לא פירשו כן אלא שיוצא ידי המוספין במה שאומר ככתוב בתורתך וכו' כי היכי שיוצא בו ידי מלכיות וזכרונות ושופרות וכן המנהג בספרד עכ"ל.

והנה מבואר שהמפרשים הביאו ראיה מפסוקי מלכיות שאינם לעיכובא וא"כ כמו שבפסוקי מלכיות אם התחיל לומר הפסוקים לא יצא במה שאמר ובתורתך כתוב לאמור הכי נמי בעי למימר כל הפסוקים של כל הקרבנות.

והתני יקירי הרב ר' זאב רובינשטיין שליט"א העיר שלא דמי כלל שהרי מאי שיאטיה קרבן מוסף של שבת לר"ה בשלמא בפסוקי מלכיות כשאומר ובתורתך כתוב לאמור הרי הוא כמו שהזכיר כל הפסוקים וכשאומר אחד מן הפסוקים הרי הוא כאומר כאין בתורה אלא פסוק זה בלבד, והרי הוא מיעט מן הפסוקים שצריכים להזכיר במלכיות

כתב הרמב"ם (פ"ו הלכות יו"ט ה"ז) 'שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנולדים עליו שנאמר ושמחת בחגך וגו', אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמחה הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו', עכ"ל.

ומבואר ברמב"ם שגם ראש השנה חייב בשמחה שהרי כתב 'עם שאר ימים טובים' והרי אין עוד ימים טובים אלא עצרת וראש השנה בלבד, ומבואר שגם ר"ה חייב בשמחה כמו שאר הרגלים.

והרא"ש שלהי ר"ה כתב בשם רב האי גאון שאין אומרים בר"ה מועדים לשמחה וחגים וזמנים לששון שאין ר"ה חייב בשמחה והשא"א סימן ק"ב כתב נמי שר"ה חייב בשמחה והוכיח מהש"ס יעו"ש אבל לא כתב הראיה מהרמב"ם הנ"ל.

ושמעתי ששאל את הגאון הגדול ר' דוד סאלאוויצקי שליט"א מוכרח שר"ה חייב בשמחה, ואמר שצריך לומר שהרמב"ם כתב שאר ימים טובים אפשר שהכוונה הימים טובים שיהיו לימות תשובה כמשי"ב בזכריה פרק ח' צום הרביעי וכו' יהיה לבית ישראל לששון ולשמחה ולמועדים טובים וגו' ומבואר שהימים האלו יהיו ימי שמחה ואפשר שהרמב"ם כיון לה.

ואני משער שהוכרח לומר כן שאצל מרן הגרי"ז צ"ל לא ראה הנהגה של שמחה בר"ה ואם היה חיוב שמחה בר"ה היה מרן הגרי"ז נוהג בשמחה אפי' שהיה ניכר רוב פחדו הגדול לאמור בר"ה ואם לא נהג בשמחה ע"כ שר"ב אינו חייב בשמחה גם להרמב"ם.

אכן שמעתי מהגאון ר' שמשון פינקוס צ"ל שאמר שהיה אצל הגאון הגדול ר' יוסף דב הלוי סאלאוויצקי צ"ל ראש ישיבת בריסק בהושענא רבה ואחר התפלה אמר להגרי"ד גוט יו"ט ואמר לו הגרי"ד צ"ל להרמב"ם פרק א מהלכות יום טוב הלכה א' כתב וז"ל ששת ימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה שהן ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות וביום חג השבועות ובאחד לחדש השביעי הן הנקראין ימים טובים, עכ"ל, ומבואר דרך אלו הימים נקראים ימים טובים ולא אחרים ולכן אין לומר בהושענא רבה גוט יו"ט ואע"פ שהשולחן ערוך והרמ"א כתבו בסימן תרס"ד שנהגים בו כמה ניהוגים כמו ביו"ט מכל מקום אינו נקרא יום טוב.

ונשאלתי במי שנכנס לבית הכנסת אחר שכבר בירך הבעל תוקע את ברכות השופר ונתכוון לצאת בלא ברכות האם כשיתקעו תקיעות דמעות יברך לשמוע קול שופר שהרי חייב במצוה דרבנן לשמוע תקיעות דמעות שתקנו לתקוע על סדר הברכות והרי הוא לא בירך על התקיעות וא"כ צריך לברך או דלא תקנו עליהם ברכה בפני עצמם כשאנו שומע אלא תקיעות דמעות.

הנה ברי"ף כתב ששאלו מקמי ריש מתיבתא אם מותר להשיח בין תקיעות דמיושב ותקיעות דמעות וכתב שאסור להשיח אבל אם שח אינו חוזר ומברך כיון שהתחיל במצוה אינו חשבו כהפסק בין ברכה למצוה ואינו חוזר ומברך.

ומבו' מדבריו שאם הברכה לא חילא על התקיעה חוזר ומברך על התקיעות דמעות נמי, אלא שמאחר והברכה חיילא על התקיעות דמיושב אינו צריך לברך על המעומד.

וכ"כ במג"א ס' תקפט ס"ק ד' לענין הבעל תוקע שמברך לנשים ויוצא בתקיעות אלו ואחר כך הולך לביה"כ לתקוע תקיעות דמעות וז"ל אך בזה יש לדקדק אם הליכה

בענין ההנהגות בחומרות יתירות בעשרת ימי תשובה

וכמו שאמרו בבא בתרא בב"ב (דף נ"ח:) 'בריש כל מרעין אנא דם בריש כל אסון' אנא חמר באתר דלית חמר תחת מות בעו סמנין, וביתא כל הגר"א בריש כל מרעין שכל העשרה, שעושה האדם הכל בא מחמת הדם של אותו האדם שניזון מאכלים שאינם קדושים, ובריש כל אסון שראש כל הרפאות הוא היין יינה של תורה שכשארם לומד ומברך כראוי זה גופא מקדשו ומרומו של יחטא, ע"כ, ולכן צריך זהירות יתירה בימים אלו באכילה דייקא.

ואיתא בפסיקתא רבתי פסקא בחודש השביעי באחד לחודש וז"ל וכמה קרבנות נוסף, אמר להם עשרה, פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה ושעיר עזים אחד לחטאת הרי עשרה, ולמה עשרה, כנגד עשרת ימי תשובה, ואם עשיתם תשובה בהם ואחרם באים לפני ביום הכפורים ואפילו יש לכם עונות מן הארץ ועד השמים אני מלבינם כשלה, וכן אמר להם הנביא רחצו זובי [ווי]. תשע מידות כתב כאן כנגד תשעה ימים שבין ר"ה לפני הכיפורים [רחצו וגו'] שפטו יתום ריבו אלמנה הרי תשע מידות כאן, ומה כתב אחריו לכו נא ונכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, דבר אחר למה עשרה, כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שבימים הזה כל העולם עומדים לפני הקדוש ברוך הוא והעולם מתחייב כליוה מפני שבריותיו מלוכלכים בעבירות והקדוש ברוך הוא מזכה את עולמו, נמצאת אומר כאילו בו ביום נברא העולם, ע"כ.

ומבאר בכלל יום של עשרת ימי תשובה הוא כנגד אחד מהעבירות שאמר בשיעור רחצו זובי הסיוע רע מעליכם וכו' דבכל יום מתקן תיקון של אותו יום וכשמיים את כל התקון של הימים וזכה להבראות מחדש.

ואפשר עוד לומר שהרי אמרו במדרש תהלים מזמור קב פה את תפלת הערער ולא בזה את תפלתם אמר ר' יצחק כלפי הדורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן מורה צדק, ולא בית המקדש שיכפר עליהם אלא תפלה אחת נשתירה להן שהם מתפללין בראש השנה וביום הכפורים, אל תבזה אותה מהם, שגא' ולא בזה את תפלתם תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יחלל קה וכו' עד עכשיו עתידה אומרת אחרת להבראות, שהוא אומר ועם נברא, וכו' ורבנן אמרו אלו הדורות שהיינן במעשיהם הרעים, ובאין ועושים תשובה ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים, ולפי שהם מחדשים את מעשיהם, הקדוש ברוך הוא בורא אותם ברייה חדשה, ועם נברא יחלל קה, ע"כ.

והוא כי באלו עשרה ימים האדם נברא מחדש שתחלתו הוא בריה וסיומו עולם הכפורים וכמו שבשעור מאמרות נברא העולם כן בימים אלו על ידי התשובה זוכים להבראות מחדש, ולכן בתחלת יצירתו של האדם צריך זהירות יתירה בהדברים שהם עיקר חיותו של האדם החלב והדם שלו.

ביאור מה שאמרים והכנים והעם בעבודת כהן גדול ועושים מה עסק גדול

אינו אלא חיצוני, ולוקחים את השעירים, ואחד מהם לוקחים למקום הכי פנימי וקדוש שיש בבריא, ואת השני למקום הכי חיצוני וטמא שיש בבריא, וזוהי אנו מבארים שאנו מחוברים ודבוקים בקה"ל שזה מקומנו ולשם מביאים אותו דמינו שזה הוא הפנימיות שבנו, ואז מתבאר שהעבירות אינם אהנו אלא הם חיצונים ממנו ואז אפשר לשלוח את העבירות לעזאזל.

ולכן אין הדם מלפך בקה"ל אם לא ששולחים לעזאזל את השעיר השני, וכל שפיר השעיר אינו אלא אחר שהכניסו דם השעיר הפנימי לקדש הקדשים ומכיוון שביצירתו שפנימיותו אינו אלא לעבוד את הקב"ה יכול לשלוח השעיר לעזאזל.

ובלחם שמים על המשניות כתב בשם הראי"ל דמה דאמרין והכנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים את השם הנכבד והנורא מפורש יוצא מפי כהן גדול, ולכאן קשה מ"ט נקט לשון יוצא מפי כהן גדול וכו' כל דיבור הוא יוצא מהאדם הרי אינו אלא נאמר ע"י האדם וכתב הראי"ל שהשנייה היתה מדברת מתוך גרו של הכהן גדול ולכן גם היה נשמע קולו עד יריחו ששם שהשינה היתה מדברת מתוך גרונו וכמו שהיה במעמד הר סיני 'והאלוקים ענינו בקול', ולכן כשהיו העם והכנים שומעים את אמירת השם היו כורעים ומשתחווים ונפלים על פניהם ואומרים בשכמל"ו, ולכן אנו עושים מדבר זה עסק גדול מאוד כי כשאדם שומע את קול ד' הרי הוא זוכה למהרה הלב וכמו שהיה בשעת מעמד הר סיני ושמעו את קול ד' ויהי זה במעמד נורא שנגלה בען כבודו ויכלם חרדו מפני כבודו ויתברך ובאותה השעה פסקה זוהמתו, וכן באותה השעה שהיה השם יוצא מפי הכהן גדול היו כורעים ומשתחווים שוכו בזה להתקרבות גדול לבורא העולם, וגם מי שלא היה נמצא בעזרה כהן גדול היה זוכה ג"כ לעמוד לפני ד' בימים הכיפורים וזוהי גם אנו זוכים לעמוד לפני יתברך ביום הכיפורים ועי"כ אנו זוכים להטהר ולהתקבר מכל חטאתינו, ולכן באמירת הדברים אנו עושים עסק גדול בשכמל"ו קול ד' אנו עומדים לפני ביותר וזוכים ליתר כפרה שהרי בזה אנו מתקברים אליו יתברך.

ונזכר בעי"ה לצלל כל רגע ורגע מיום הכיפורים הבא עלינו לטובה ולזכות ללב טהור שיברא לנו אלוהים ויחדש בקרבנו רוח נכונה לעבוד בלב שלם, דכל מה שלפעמים אין צדון האדם לעבוד את ד' ואין לו חשק ללמוד בשמחה ולקיים המצוה הוא משום שהוא מרוחק מחלאת העוונות הפסיקות בינו לבין קונו אך ביום הכיפורים זוכים לטהרת הלב ועי"כ יש לאדם חשק ורצון ושמחה לעבוד את ד' יתברך בלב שלם, ובעי"ה השנה הבאה עלינו לטובה תהיה שנת מבורכת מלאה תורות ועבודתו ללא שום תקלות וזכרה לגמר חתי מה טובה.

שלם להיות העונות כלא היו וזוהי כאשר יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו כאשר יתבאר, והיוני שיש טהרה שלא נשארים העבירות כלל, וכל זה נעשה ביוה"כ שבו אנו מבקשים על הכפרה וכמו שכתבו 'מחיתי' כעב פשעך ובענין חטאתיך' והיוני כמו שעבר העב אנו הענין ונשארים השמים 'לעצם השמים לטהר', כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתם מכל חטאתיכם'.

וכיצד סדר הדבר שיום הכיפורים מכפר ומעביר את החטא מן העולם ומטהר את הנפש, מבואר בתורה שלא התשובה היא המכפרת אלא עיצומו של יום מכפר 'כי ביום הזה יכפר עליכם', ולדברי רבי יום הכיפורים מכפר גם בלא התשובה ואפי' לדידן 'קדו'ל' שכל יום יום מכפר מכל חטאתיך היינו שני תנאי בכפרה לתשובה אך המכפר הוא עיצומו של יום, ומה המיוחד ביום הכיפורים שבו מתקנים העוונות 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו' מבואר שהעמידה לפני ה' יתברך את המכפרת, היינו שהעמידה על העמידה והקירבה לפני מלכו של עולם היא המטהרת ומכפרת את האדם מכל הטומאה שבו.

וכל זה בא מדרגה אחר מדרגה שמתקרב אליו יותר ויותר עד שהוא אל לפניו ממש בתפלת נעילה, והווידי בתפלה היינו שאנו אומרים לקב"ה שאנו כל רצוננו לעשות רצונו ולהיות קרובים אליו ולא רחוקים ועי"כ אנו זוכים לטהרת הלב, ותכלית העשרת ימי תשובה וכל הקירבה שנו מתקברים אליו הכל הוא לבוא בנעילה ממש לפני יתברך.

וזהו הזמן של יום הכיפורים שהוא זמן נעלה ויקר מאוד שהוא העמידה לפני יתברך בקירבה גדולה למאד, ולכן הווידי הוא בתוך התפלה וגם הווידי הוא בעמידה וכל זה כי ביומינו אנו אומרים שאנו רוצים להתקרב אליו יתברך ולשבור כל המחיצות המפסיקות בינו לבין אלוהים. והנה במהרה"ל בדרשה לשבת שובה מבאר דמה שלוקחים שני שעירים וזוהי בנתיב וקבוקו ובקליחתו כאחת, אחד מנכים דמו לקה"ק והשני שולחים לסטרא אחרא לעזאזל, וכפרה זו מכפרת על כל העבירות, ועי"כ מהו הכפרה של השעיר המשתלח שמכפר על כל העוונות, ומבאר שם שלוקחים שני שעירים שדמם דומה לדם אדם [מבאר בפ' וישב וישחטו שעיר עזים ויטבולו את הכותנת בדם וברש"י לפי שדמה דומה לדם האדם], ובאדם יש שני חלקים, לפעמים עובד לקב"ה, לפעמים ליצ"ה, כמו שאמרים בסליחות עובד שני אדונים.

והאמת שבפנימיות האדם רצונו אינו אלא לעבוד לקב"ה, וזה שעובד לפעמים את היצ"ה, זה משום שהיצ"ה מצליח לבלבלו, וזה רק חיצוני ממנו, כמו שנאמר 'אל תראוני שאני שחרחרות שישפתיני השמש', שהעבירות שזה השחרור שבאדם

כתב הטור (סימן תר"ג) וז"ל ירושלמי ר"ח מפקיד לרב את יכיל למיכל כולי שתא בטורה אכול ואי לא אכול שבעה ימים בשתא וכתב בעי"ה יכיל לא להם שבעה ימים שביין ר"ה ליוה"כ ע"כ וקורא אותן ז' ימים לפי שבר"ה לא היה צריך להזהר לאכול בטורה ששיטט שיאכל בטורה שחייב אדם לטהר עצמו ברגל וזוהי נשאר עדיין אלא ז' ימי חול שהוצרך להזהירו עליהן ועי"כ נולדו באשכנז שאף מי שאינו נזהר מפת של עו"ג בעשית"ה הוא נזהר, עכ"ל.

ועי"כ אמאי לא נהגו בזהירות בימים אלו אלא במאכלות שבירושלמי כתב להזהר באכילת חולין בטורה והמנהג שלא לאכול פת עכו"ל ולמה לא להזהירו בענינים אחרים בתפלה או בתורה ולא החמירו אלא במאכלות.

ושמעי' מהגאון ר' מנחם טוקר שליט"א שאמר על פי מש"כ בשם האבני נור ועי"כ שכתב שהנזהר ממשוה חמין בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה ביאור הדברים דמצינו בזהר תצוה כי אכילת מצה בשבעת ימי פסח מהווה רפואה לנפש כדי שהחמין של כל ימות השנה לא יהא כבוחו להרע ולהורגם הלכות שבוטעת פיה ה"כ פוסק שכל השבעת שאלה לאכול שבעה ימים הריהו עובר על איסור שבוטעת שוא שכן מן הנמנע הוא שיוכל אדם לחיות בשבעה ימים ללא אכילה ושתיה יוצא איפוא שאם יצא נזהר בשבעת ימים הפסח שלא להכשל במשוה חמין הרי לא ניק הגוף במשך שבעה ימים שום חיות מחמין כי אם ממצה איז הרי זו באמת רפואה לכל ימות השנה שלא תהא לחמין שליטה עליו וזהו ניצול מן יצר הרע ע"כ.

והכי נמי כיון דצום יוה"כ הוא הקרבת החלב ודם שבאדם לגבוה ואם החלב נעדר מאכילת מצוה או מאכילת דברים הכשרים

ביוה"כ מנחה כל כלל ישראל לעשות עסק גדול מאמירת והכנים והעם כשהיו שומעים את השם וכו' היו כורעים ומשתחווים ונפלים על פניהם ואומרים בשכמל"ו, ומנגנים שם באריות גדולות שעה ארוכה, ולכאן יש להתעורר מה ראו להזהר ישראל דבר זה שלכאן אין הכריעה וההשתחווה עיצומו של יום דהרי לכאן לא היה בכריעת הכנים והעם עבודת היום של יוה"כ אלא מכבוד שמים שחורעים ומשתחווים לכבודו של מקום.

והנראה בעי"ה, הדנה בכל השנה אנו מתפללים בכל יום 'סלח לנו אבני כי חטאנו מחל לנו מלכינו כי פשענו כי מחל וסולח אתה' וכן בכל מקום שאנו מבקשים סליחה בסדר התפלה אנו מזכירים 'לנו סלח וסלח אבא אבא' ומזכירים לשון כפרה, ורק בלשון יוה"כ מזכירים בכל התפלה לשונות כפר 'סלח לנו מחל לנו כפר לנו', וכן אומרים 'ותתן לנו ה' אלוהינו את יום הכיפורים הזה למחילה ולסליחה ולכפרה ולמחול בו את כל עונותינו', 'מחה והעבר פשענו וחטאתינו מנגד עיניך', ועי"כ טעמו של דבר.

והביאור בזה י"ל דכל חטא שחטא האדם החטא נשאר וקיים ובזאת מלאך רע המקטרת עליו וכמו שאיתא במשנה (אבות ד' ט"ז) 'עשה מעשה אבא קנה לו קטיוגר אחד' והיוני שמעשה החטא של האדם הוא קיים במציאות ואם אדם דיבר לשה"ר או חטא בביטול תורה וכל עבירה שעשה הוא פגם וקלקל בעולמות העליונים וקלקל את עצמו ונעשו לו מחיצות המפסיקות בינו לבין קונו, וכדבריו של התנ"ך בדורו שהמלאך הרע שנברא מחמת חטאו הוא צריך להתפרנס וכשהוא מבקש מאת הקב"ה שיפרנסו שורת הדין היתה שיאמר לו לך למי שבראך שיפרנסך והיה המשיחת ההוא הולך ומיסר את האדם שחטא או שנטל שטמות, והקב"ה נשאל שם וזו מפרנס את המלאך הרע שברא האדם ונעשה נגד צדון הקב"ה.

ועוד עשה האדם בזה שעבר את העבירה שהוא פגע בכבוד מלכו של עולם שעשה מעשה שהוא נגד רצונו יתברך, ולזה באה הבקשה למחילה וסליחה דהיינו שימחל הקב"ה על הפגיעה והמרידה בכבודו ויוון את המלאך המושחת לבלתי 'ישחית את האדם שבראו, אלא מ"ל החטא נשאר קיים במציאות והטומאה והרצון של השריית החטא נשארים קיימים באדם. אך בקשת כפרה שונה היא מבקשת סליחה דלשון כפרה היינו לשון קיומו, וכמו 'כופרי וכו' שנעשו לקיומו הדם בבהמ"ק, וכן גמל' בגיטין (דף נ"ו). איתא לגבי נירון קיסר שבא על ירושלים והשחית את התנוק ונתתי את נקמתו בראש בני דמי ישראל אמר 'קודשא בריך הוא בעי לחרובי ביתי ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא', והיינו שמקטת את העבירה ולא נשאר ממנה שום רשע, וזה המידה הי"ג ב"ג מידות של רחמים 'ונקה', שהאדם נשאר נקי משטואת העבירה, וברבתי יונה בשערי תשובה כתב 'אמנם לכל תשובה תמצא סליחה אך לא תטהר הנפש טהרה

4 מי ששם את הדברים על ליבו ולומד קודם יום הכיפורים את כל הסדר העבודה ומתבונן במה שאומר בתפילה הוא ומאמין בכפרת היי"כ יכול לזכות לצאת עשיר גדול מאוד מיוה"כ, אך מי שאינו אלא מחכה מתי יצא הצום הוא יכול ח"ו להפסיד דברים נפלאים אלא וכדברי הרמ"א שמי שאינו מאמין בכפרת יוה"כ אינו זוכה לכפרה זו, ואמרו ר"ל הגאון זצ"ל אמר ממש לדבר זה ממש"כ בספר באר יוסף (פרשת אחרי) ששני שעיר יוה"כ שניהם שווים כמראה ובקומה ולקחתן כאחת וכשבאים ולוקחים את אותה של